

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ О. О. БОГОМОЛЬЦЯ
Кафедра філософії, біоетики та історії медицини
ВІДДІЛЕННЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА ІНСТИТУТУ ФІЛОСОФІЇ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ НАН УКРАЇНИ
ЦЕНТР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ "HUMANUS" (Болгарія)
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ ТА МЕДИЧНОЇ ЕТИКИ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ КОМЕНСЬКОГО В БРАТИСЛАВІ (Словаччина)

ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ ТА МЕДИЦИНИ **В ПОСТСЕКУЛЯРНУ ДОБУ**

матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького)

25 – 26 листопада 2022 р.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ О. О. БОГОМОЛЬЦЯ
Кафедра філософії, біоетики та історії медицини
ВІДДІЛЕННЯ РЕЛІГІЗНАВСТВА ІНСТИТУТУ ФІЛОСОФІЇ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ НАН УКРАЇНИ
ЦЕНТР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ "HUMANUS" (Болгарія)
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ ТА МЕДИЧНОЇ ЕТИКИ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ КОМЕНСЬКОГО В БРАТИСЛАВІ (Словаччина)

ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ ТА МЕДИЦИНИ В ПОСТСЕКУЛЯРНУ ДОБУ

матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького)

25 – 26 листопада 2022 р.

Київ
Видавництво НМУ ім. О. О. Богомольця

2022

УДК 2+61] (062)

Р 36

Філософія релігії та медицини в постсекулярну добу: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького). – К.: НМУ ім. О. О. Богомольця, 2022. – 278 с.

ISBN 978-617-7565-95-5

Редакційна колегія:

Кучин Юрій Леонідович – ректор НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Науменко Олександр Миколайович – перший проректор з науково-педагогічної роботи та післядипломної освіти НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Земсков Сергій Володимирович – проректор з наукової роботи та інновацій НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Скрипник Рімма Леонідівна – проректор з науково-педагогічної роботи, міжнародних зв'язків та європейської інтеграції НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Филипович Людмила Олександрівна – провідний науковий співробітник Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України, професор.

Відповідальні редактори:

Васильєва Ірина Василівна – завідувач кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Шевченко Сергій Леонідович – професор кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ ім. О. О. Богомольця.

Технічні редактори:

Васюк Ірина Василівна – викладач кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ ім. О. О. Богомольця.

Лапутько Анна Валеріївна – викладач лаборант кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ ім. О. О. Богомольця.

Затверджено до друку Вченою радою Національного медичного університету імені О. О. Богомольця (протокол № 4 від 01 грудня 2022 р.)

ISBN 978-617-7565-95-5

© НМУ ім. О. О. Богомольця, 2022

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Науменко О. М., Васильєва І. В.,
НМУ ім. О. О. Богомольця
naumenko@nmu.ua,
ivafilos1403@gmail.com

ФЕНОМЕН ВІЙНИ У ЖИТТІ ТА ХРИСТИЯНСЬКІЙ ЕТИЦІ СВЯТИТЕЛЯ ЛУКИ

*“Християнство – це не культ страждання,
не культ пасивного терпіння. Християнський
хрест є символом мужності, що долає страждання,
символом подвигу у боротьбі за правду”.*

Святитель Лука

Державні ідеологи і пропагандисти країни-агресорки намагаються надати війні Росії проти українського народу ознак сакральності, певної ідентичності з Великою Вітчизняною війною в історії СРСР. Проте, якщо Патріарший Місцєблюститель Сергій у своєму знаменитому “Посланні до пасторів і пасомих Християнської Православної церкви” 22 червня 1941 р. “благословив усіх православних християн на захист священних кордонів нашої Батьківщини”, то через 81 рік російські священики на чолі з патріархом Кірілом, всупереч Божим заповідям “Не вбий. Не вкради!” благословляють своїх співгромадян на захоплення чужих територій, іншої суверенної держави. Як побачив сьогодні весь світ, за блюзнірськими гаслами “захисту православної церкви”, “звільнення братнього українського народу від нацизму” стоять масові вбивства мирного цивільного населення, звірства, зґвалтування, мародерства, руйнування українських міст і сіл, геноцид українського народу.

В зв’язку з цим актуальним є дослідження ставлення до війни визнаного авторитета Православної церкви, видатного вченого, хірурга, Архієпископа Симферопольського і Кримського свт. Луки. Для підтвердження пошлемося на оцінку його постаті митрополитом Лазарем, який з 1992 р. очолював Симферопольську і Кримську єпархію РПЦ. Владика Лазар відзначав надзвичайну твердість видатного вченого, який не спокусився матеріальними благами і почестями атеїстичної влади, надзвичайну прозорливість його поюнацьки чистого серця зрілого мужа, який обрав для себе і своєї численної пастви єдино вірний тернистий вузький шлях. “Ми, кримці, щасливі тим, що ступаємо по тій ж землі, де ступали під час земного життя стопи улюбленого нашого Святителя” [1, с. 4]. Отже, дослідження цього питання потребує звернення не тільки до автобіографії, біографії, спогадів сучасників В. Ф. Войно-Ясенецького, а й до його праць, духовних настанов та ін. джерел.

В. Ф. Войно-Ясенецький на своєму тернистому життєвому шляху претерпів не тільки численні арешти, ув’язнення, понад 11 років заслань, а й жорстокі реалії трьох війн. Осмислюючи свій життєвий досвід, пов’язаний з війною, на засадах християнської моралі, у Слові 49. “Не вбий”. Вбивство

на війні» (1948 р.) свт. Лука доводить, що далеко не всі війни суперечить восьмій заповіді закону, даного Богом Мойсею. Він підкреслює, що необхідно врахувати різницю між війнами: "... є війни, які нічим не відрізняються від розбою, різняться тільки тим, що цей розбій здійснюється не групою бандитів, а цілим народом. Це війни агресивні ... Є війни інші, ... війни на захист свого народу, своєї віри, своєї державної самостійності. У цих війнах Господь дивним чином допомагає ..., а якщо допомагає, то благословляє.

Идучи на війну оборонну, люди здійснюють великий подвиг любові до народу свого, вони віддають життя своє за благо народа, за віру свою..." [2, с. 306, 307].

Отже прослідковується головна відмінність між загарбницькими, агресивними та справедливими, оборонними війнами: мотиви чорної ненависті, дявольської злоби, помсти, заздрощів тощо та світлої любові, добра, прагнення зупинити ворогів свого народу. У "Науці та релігії" свт. Луки підкреслює, що боротьба світла з темрявою відбувається не тільки в душі людини, "ця боротьба завжди відбувається і в історії людства" [3, с. 157]. У контексті цього підходу пояснюється діаметральна протилежність позицій Росії та України у сучасній війні як протистояння сил темряви і світла, зла і добра.

Саме мотив любові до ближнього мав провідне значення в християнській етиці та житті В. Ф. Войно-Ясенецького. Основою християнської моралі і християнських відносин між людьми, він вважав готовність врятувати людину: Ніхто неспроможен любити більше, ніж тоді, коли він за своїх друзів своє життя віддає (Ін. 15, 12-13). Слідуючи своєму життєвому кредо "Я зобов'язаний займатись тим, що потрібно людям, котрі страждають" [4, с. 12], Валентин Феліксович прийняв рішення присвятити своє життя медицині, а після закінчення з відзнакою медичного факультету Київського університету св. Володимира, відмовився від наукової кар'єри і вирішив працювати земським лікарем. Проте початок його професійної лікарської діяльності (1903 р.) був пов'язаний з російсько-японською війною, з військово-польовою хірургією у шпиталі Київського Червоного Хреста біля Чити. Він очолював одне з двох хірургічних відділень шпиталю й робив складні операції пораненим на кінцівках, суглобах, черепі. Як відзначав В. Ф. Войно-Ясенецький в автобіографії "Я полюбив страждання...". "Результати роботи були достатньо добрими, нещастя не було" [4, с. 18]. Успіху молодого лікаря сприяли не тільки ґрунтовні знання, зокрема топографічної анатомії, які були отримані в університеті, а й його твердий вольовий характер, вимогливість до себе і колег, прагнення до самоосвіти, постійного опрацювання нової літератури тощо.

Під час Першої світової війни, проживаючи у Переяслав-Залеському, Валентин Феліксович очолював шпиталь для поранених бійців, оперував також у міській та фабричних лікарнях. Він успішно проводив операції жовчних шляхів, шлунку, селезінки, головного мозку.

Літо 1941 р. застало свт. Луку на засланні у Великій Мурті Красноярсько-го краю. На початку війни Владика Лука надіслав телеграму Голові Президіуму Верховної Ради М. І. Калініну з проханням перервати заслання і направити його

го працювати до шпиталю. “Я є фахівцем з гнійної хірургії, тому можу надавати допомогу воїнам в умовах фронту й тилу, там, де мені буде довірено... Після закінчення війни готовий повернутися до заслання. Єпископ Лука” [4, с. 122]. З вересня 1941 р. Войно-Ясенецький працював хірургом, потім головним хірургом евакошпиталю Красноярська і консультантом усіх шпиталів Красноярського краю. Графік його роботи був дуже напруженим, щойно закінчувався операційний день, починалися численні консультації. У своєму прагненні допомогти людям, яким здавалося допомогти вже неможливо, святитель шукав у сусідніх шпиталях найбільш важких хворих і поранених й забирив їх до себе. За свідченням лікаря-рентгенолога В. А. Ключе, він послав молодих лікарів евакошпиталю №1515 на залізничний дебаркадер й просив розшукувати поранених з гнійними ранами, ускладненими враженнями тазостегневого суглобу, тих, кого більшість хірургів вважали приреченими [2, с. 82].

З березня 1943 р. видатний хірург отримав змогу надавати страждучим не тільки фізичну, а й духовну допомогу. Він був призначений архієпископом Красноярським, а після закінчення заслання – архієпископом Тамбовським і Мічурінським (1944 р.). У листі до сина від 5 березня 1943 р. свт. Лука так оцінював цю подію у своєму житті: Господь надіслав мені невимовну радість. Після шістнадцяти років болісної туги за церквою і мовчання розкрив Господь знову уста мої... Зрозуміло, я буду продовжувати працювати у шпиталі, для цього немає жодних перешкод [2, с. 87].

Згодом відбулося й офіційне визнання церквою і владою заслуг професійної медичної і пастерської діяльності В. Ф. Войно-Ясенецького. “Священний Синод при Місцєблюстителі Патріаршого престолу митрополиті Сергії прирівняв моє лікування поранених до звитяжного архієрейського служіння й поставив мене в сан архієпископа” [3, с. 28]. Архієпископ Лука був нагороджений Патріархом Олексієм I правом носіння діамантового хреста на клобуці (1945 р.), радянською владою – медаллю “За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр.” (1945 р.), Сталінською премією I ступеню за наукову розробку нових хірургічних методів лікування гнійних захворювань і поранень у наукових працях “Нариси гнійної хірургії” і “Пізні резекції при інфікованих пораненнях суглобів” (1946 р.). Отриману значну грошову винагороду він пожертвував сиротам і вдовам воїнів, що загинули за Батьківщину під час війни.

Етичні настанови свт. Луки, його подвижницька діяльність хірурга, лікаря під час трьох війн знаходять сьогодні продовження в активній участі співробітників, студентів НМУ у протистоянні російській навалі. З перших днів повномасштабного вторгнення росії на територію України 33 співробітники було мобілізовані до лав ЗСУ України, половина з них – бойовими медиками, серед них чимало учасників бойових дій а АТО/ООС, які в лютому 2022 року знову стали на захист своєї держави. 65 студентів НМУ були мобілізовані до ЗСУ, ТРО, НГУ, добровольчих батальйонів, серед яких: 13 – бойовими медиками, 4 – учасниками бойових дій, 7 випускників, студентів НМУ стали жертвами російської агресії, віддали своє життя за Батьківщину.

Звернення до праць, проповідей, духовних настанов свт. Луки свідчать

про надзвичайну актуальність розмислів Владики й для розуміння багатьох проблем суспільного життя сьогодення. Зокрема, це слушні зауваження про особливості національного характеру росіян, наявності у них меншої вдячності у порівнянні з євреями, мусульманами (Слово 147)¹, про зростання; російської Церкви з державницьким апаратом (Слово 48)² [2, с. 445, 446; 303, 304].

Особливе значення в контексті перспектив сучасних суспільних процесів має тлумачення архієпископом Лукою питання “суспільного гріха”. У Недільному Слові Про Розслабленого (12 травня 1951 р.) свт. Лука наголошує, що бували і бувають в історії такі часи, коли суспільна думка сама заслуговує осудження, бувають часи, коли не одиниці, а безліч людей вчиняють так само, повинні у тому ж. “Якщо настає такий страшний час у будь-якому народі, у будь-якій державі, з ними буде те ж саме, що з Римом” [5, с. 34].

Ці думки співголосні болісним переживанням за долю росії святого праведного Іоана Кронштадського, який вважав, що росію, з одного боку, можна назвати царством Господнім, а з іншого – “...широким і роздольним царством сатани”.

В останні роки життя св. Іоан писав: “Якщо Росія не очиститься від множини полови, то вона буде спустошеною, як стародавні царства і міста, які були стертими правосуддям Божім з лиця землі за своє безбожжя й за свої беззаконня” [6].

Література:

1. Владыка Лазарь: “Помощь святителя Луки постоянно с нами” / Православие и медицина. – 2(9), 2011. – С. 3-4.
2. Врачу благий и милостивый. – Симферополь: издательство Шпаткова “Родное слово”; 2013. – 512 с.
3. Войно-Ясенецкий В.Ф. (Святитель Лука). Наука и религия. – Симферополь: ОАО “Симферопольская городская типография”, 2009. – 160 с.
4. Святитель Лука Крымский (Войно-Ясенецкий) “Я полюбил стародание...”. Автобиография. – М., 2010. – 190 с.
5. Слово святителя Луки. Слово в неделю о расслабленном / Православие и медицина. – 2(9), 2011. – С. 32-36.
6. Пророчество Иоанна Кронштадтского. Довольно пить горькую, поспую яда чашу – и вам и России! Режим онлайн-доступу: <https://3rm.info/main/90783-prorochestvo-ioanna-kronshtadtskogo-dovolno-pit-gorkuju-polnuju-jada-chashu-i-vam-i-rossii.html>

¹ Слід враховувати, що невдячність пов’язана з таким гріхом як гординя, що проявляється у зневазі до Бога, зневажливому ставленні до інших людей, особливо, які займають нижчі соціальні позиції, представників інших народів і релігій (прим. авт.)

² Російська Церква як була до Жовтневого перевороту, у більшості своїх представників опорою і пособицею самодержавства, так і сьогодні виконує аналогічні функції у путінській державі. Проте свт. Лука ніби застерігає нас, враховуючи попередній історичний досвід: «Не виплесніть з ваною дитину!», не можна ототожнювати Чорносотене духовництво з Господом Ісусом Христом.